

Požehnání v biblické a prakticko-teologické perspektivě: Příspěvek k diskuzi o žehnání párů stejného pohlaví¹

Tabita Landová

Abstract: Blessing in Biblical and Practical-Theological Perspective: A Contribution to the Discussion on Blessing Same-Sex Couples

The study examines the concept and practice of blessing in contemporary Christian churches and reflects on the possibilities of blessing same-sex couples. It emphasises the need to distinguish the blessing of a same-sex couple from the legal act of entering into a civil partnership. The purpose of the blessing is not to affirm or sanctify a particular life form but to bring a couple committed to an enduring relationship of love, respect and fidelity before God, promising his favour, grace and gifts. The study consists of three parts. First, it introduces the concept of blessing in the Old and New Testament. The second part discusses blessing from a contemporary practical theological perspective. It presents blessing as a gift and a task of the church community and as a key motif of casual services. It points to the specific linguistic form of blessing as opposed to prayer, wish and proclamation, presents blessing as an act of communication and reflects on the question of its content and effects. The third part deals with the question of who or what can be blessed and whether it is theologically legitimate to bless same-sex couples. It reflects on the possibility of blessing in the pastoral practice of the Roman Catholic Church, anchored in the declaration *Fiducia supplicans*, and in the liturgical practice of the Evangelical Church of Czech Brethren. It concludes with a summary of the findings.

Keywords: Blessing; liturgy; occasional services; same-sex couples; *Fiducia supplicans*; Evangelical Church of Czech Brethren

DOI: 10.14712/27880796.2024.2

1 Tato studie vznikla v rámci projektu GAČR č. 22-03932S „Přechodové rituály v českém protestantismu“ a programu Univerzity Karlovy UNCE/24/SSH/019. Jedná se o upravenou verzi přednášky z konference „Autorita Písma a žehnání stejnopohlavním svazkům“, kterou uspořádala ČCE ve spolupráci s UK ETF 27. 1. 2024 na PedF UK v Praze.

Úvod

Usnesení prvního zasedání 36. synodu Českobratrské církve evangelické, přijaté 27. května 2023, vyslovilo souhlas „s možností požehnání svazků osob stejného pohlaví, pokud o to požádají“.² Tímto usnesením se legitimizovalo žehnání stejnopohlavních párů, které se v ČCE tu a tam praktikuje již více než dvě desetiletí. Historicky první požehnání homosexuálního páru v Česku se konalo v r. 2001 v evangelickém kostele U Jákovova žebříku.³ Od té doby bylo vykonáno minimálně patnáct podobných obřadů v různých sborech a seniorátech ČCE, jak na základě svého výzkumu mezi ordinovanými pracovníky ČCE zjistila Eliška Vančová.⁴ Ve skutečnosti lze předpokládat ještě o něco vyšší číslo, pohybující se však maximálně v řádu nižších desítek. Shromáždění s požehnáním se konala převážně ve velkoměstech – v Praze a Brně, a to i přesto, že k tomuto obřadu dosud nejsou žádné oficiální liturgické formuláře. Na příkladu tří případových studií Vančová ukázala, jak takový obřad může v praxi vypadat.⁵

Bezprostředně po přijetí synodního usnesení se v ČCE rozproudila bouřlivá a mnohovrstevná debata, doprovázená dokonce i peticemi proti synodnímu usnesení či naopak na jeho podporu. Jedním z klíčových témat této debaty jsou otázky spojené s pojmem požehnání: Komu, popř. čemu lze v církvi žehnat? Při jaké příležitosti? Jaké jsou předpoklady pro udělení požehnání? A co se vůbec děje, když se někomu žehná? Jak se požehnání odlišuje od přání, modlitby nebo od zvěstování? Kdo je jeho subjektem? Co požehnání s člověkem dělá – v čem lze spatřovat jeho účinnost? A v neposlední řadě: je teologicky obhajitelné žehnat párům stejného pohlaví?

2 Plné znění Usnesení č. 30 1. zasedání 36. synodu ČCE: „Synod ČCE souhlasí s možností požehnání svazků osob stejného pohlaví, pokud o to požádají. Synod ČCE vnímá, že názory na tuto otázku nejsou v církvi jednotné, podporuje činnost komise pro soužití s LGBTQ lidmi a pokračování diskuse v církvi o tomto tématu. Synod konstatuje, že žádný kazatel není povinen žehnat svazkům osob stejného pohlaví.“ [Online], [cit. 23. 3. 2024], dostupné z: <https://synod.e-cirkev.cz/usneseni-synodu/usneseni-1-zasedani-36-synodu-cce/>.

3 Podklady o tom, jak Českobratrská církev evangelická na svém synodu dospěla k usnesení o možnosti žehnat stejnopohlavním párům [online], [cit. 23. 3. 2024], dostupné z: <https://e-cirkev.cz/spolu/>.

4 Eliška Vančová, *Přístup k párům stejného pohlaví v Českobratrské církvi evangelické*, dipl. práce na ETF UK, Praha 2023.

5 Eliška Vančová, *Žehnání párům stejného pohlaví v Českobratrské církvi evangelické, Teologická reflexe* 29 (2023/2), 154–173, doi: 10.14712/27880796.2023.2.3.

Další okruh otázek se pojí s tím, jak vůbec chápat usnesení synodu ČCE, které schvaluje „možnost požehnání svazků osob stejného pohlaví“. Formulace je velmi úsporná a není blíže rozvedena. Ve světle deklarace *Fiducia supplicans* o pastoračním významu požehnání, vydané římskokatolickou církví v prosinci 2023, se vnucuje otázka, zda je míněno požehnání v rámci pastorační péče, anebo i požehnání v rámci veřejně slavených bohoslužeb. Usnesení č. 19 téhož synodu ČCE, týkající se práce „Komise pro rozhovor o soužití s LGBTQ lidmi v církvi“, napovídá, že je míněno požehnání v rámci bohoslužebného shromáždění. Uvádí se v něm totiž: „Synod podporuje další aktivity komise jako např. přípravu pomocných materiálů pro liturgické vedení bohoslužeb s požehnáním dvou lidí stejného pohlaví.“⁶

Právě o možnost žehnat stejnopohlavním párům ve veřejném bohoslužebném shromáždění bývá v církvích největší spor. Německý evangelický teolog Lutz Friedrichs ve své knize o kazuální praxi v pozdně moderní době píše: „Sporná vlastně není otázka požehnání stejnopohlavního páru, nýbrž jeho požehnání v bohoslužbě, tedy na veřejnosti.“⁷ V takovém případě jde totiž o shromáždění analogické k bohoslužebnému shromáždění s požehnáním již dříve nebo právě sezdaného heterosexuálního páru, a právě tato analogie vyvolává u některých lidí obavy, že bohoslužba s požehnáním „povznese“ stejnopohlavní svazek na úroveň manželství. Otázka žehnaní stejnopohlavních párů je tak úzce propojena nejen s postoji k homosexualitě,⁸ ale také s určitým pojetím manželství⁹ a nelze ji od těchto postojů oddělit. Jelikož hlavním tématem této studie je požehnání, otázky přístupu k homosexualitě a pojetí manželství nepředstavují východisko našich úvah, ale současně budou rovněž stručně tematizovány.

Záměrem této studie je s pomocí relevantní literatury z oblasti biblické teologie a prakticko-teologické teorie kazuálií podrobněji prozkoumat teologický

6 Usnesení č. 19 1. zasedání 36. synodu ČCE [online], [cit. 23. 3. 2024], dostupné z: <https://synod.e-cirkev.cz/usneseni-synodu/usneseni-1-zasedani-36-synodu-cce/>.

7 Lutz Friedrichs, *Kasualpraxis in der Spätmoderne: Studien zu einer praktischen Theologie der Übergänge*, Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2008, 203.

8 Blíže viz dokument přijatý synodem ČCE v r. 2005 a poté vydaný pod názvem: *Problematika homosexuálních vztahů*, Praha: ČCE, 2006; Jan Lavický, *Postoje členů ČCE k aktuálním společensko-morálním otázkám*, dipl. práce na ETF UK, Praha 2017; Vančová, *Přístup k párům stejného pohlaví*.

9 Blíže viz dokument přijatý synodem ČCE v r. 2008 a poté vydaný pod názvem: *Manželství. Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*, Praha: ČCE, 2010; Petr Gallus, *K problematice stejnopohlavních vztahů: Manželství a partnerství, Teologická reflexe* 30 (2024/1), 3–14, doi: 10.14712/27880796.2024.1.

význam požehnání a základní aspekty praxe žehnání v křesťanských církvích. Studie má tři části. Nejprve představuje biblický koncept požehnání – požehnání ve Starém a Novém zákoně, o nějž se opírá pojetí požehnání v církevní praxi. Ve druhé části pojednává o požehnání v současné prakticko-teologické perspektivě, zejména v kontextu tzv. teorie kazuálí. Představuje požehnání jako dar a úkol společenství církve a klíčový motiv kazuálních bohoslužeb. Poukazuje na specifika řečové formy požehnání oproti modlitbě, přání a zvěstování, představuje požehnání jako akt komunikace a reflektuje otázku jeho obsahu a účinků. Ve třetí části se zabývá otázkou, komu popř. čemu lze žehnat, zamýšlí se nad teologickou legitimitou žehnání stejnopohlavních párů, jeho zasazením do pastorační a/nebo liturgické praxe církví a vztahem požehnání k právnímu aktu uzavření (dříve tzv. registrovaného) partnerství. V závěru sumarizuje výtěžky a doporučení pro praxi.

„Požehnám tě – staň se požehnáním“:

Biblický koncept požehnání

Požehnání je obecně náboženský fenomén, který lze charakterizovat – slovy Petra Pokorného – jako zpravidla slavnostně proklamované „přání dobrého (konkrétního i obecněji souboru dobrých věcí), a to v tomto životě i za jeho hranicí“. U tohoto přání se očekává „zvláštní účinnost“, protože jeho naplnění je garantováno božstvem nebo je nějakým způsobem spojováno s božskou vůlí.¹⁰ Požehnání je „projevem nesporné potřeby člověka hledat hodnotu svého života, svou naději a smysl své práce ve vztahu k tomu, co (kdo) jej přesahuje (transcenduje)“.¹¹ Protikladem požehnání je prokletí. V religionistické perspektivě stojí požehnání a prokletí blízko magii.

Specifikem biblického konceptu požehnání je, že se vůči magickému chápání kriticky vymezuje. Zatímco pro magii je charakteristické, že člověk v situaci bezmoci usiluje chopit se božské moci a s pomocí rituálních praktik s ní manipulovat – často navenek velmi esteticky nápadným způsobem, biblicky pojaté požehnání je ritus, který se navenek vyznačuje jednoduchostí,

¹⁰ Petr Pokorný, Požehnání, in: *Encyklopedický biblický slovník* [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: <https://ebs.etf.cuni.cz/index.php/Požehnání>.

¹¹ Tamtéž.

neboť se odehrává v důvěře, že Bůh, v němž je plnost veškerého dobra, se k člověku sám přikloní.¹²

Požehnání ve Starém zákoně

Ve Starém zákoně jsou pro žehnání užívány pojmy s hebrejským kořenem *brk*, který v závislosti na užití formě slovesa znamená žehnat, ale také klečet.¹³ Do češtiny se zpravidla překládá výrazem žehnat, někdy také dobrořečit (např. Ž 34,2).

Podle některých badatelů měl ritus požehnání původně význam pozdravu. Jednalo se o každodenní dění, které se zpravidla odehrávalo při setkání či rozloučení (viz např. 2Kr 4,29; Rt 2,4). Teprve postupně získalo duchovní složku a bylo spojeno s Božím působením. Podle všeobecného konsenzu badatelů požehnání v kontextu starého Izraele znamenalo život podporující „spásnou/léčivou sílu“¹⁴ a bylo zaměřeno na zajištění a posílení života. Promítalo se do materiálního blahobytu, daru země, úrody a zdaru při práci. Požehnání fyzicky okoušeli dopady požehnání „v přirozených procesech růstu a prospívání, v úspěchu a zdaru“.¹⁵ K požehnání často patřilo také přání plodnosti, i když někteří starozákonníci nepokládají formuli rozmnožení za centrální prvek požehnání. Boží požehnání s touto intencí nacházíme, jak upozorňuje Josef Scharbert, pouze v Gn 1,22.28; 5,2; 9,1; 35,9; 48,3.¹⁶ V Deuteronomiu je Boží požehnání spojováno především s úspěšnou úrodou a zdarem v práci (např. Dt 14,29; 15,10; 16,15; 23,21; 24,19).

Kdo je subjektem a objektem požehnání? Jinými slovy, kdo komu žehná? U slovesa *brk* v pielu, což je ve Starém zákoně nejčastěji užívaná forma, nalezneme následující relace: Za prvé, Hospodin žehná lidem či věcem; za

12 Dorothea Greiner, *Segen und Segnen: Eine systematisch-theologische Grundlegung*, Stuttgart: Kohlhammer, 32003, 120 a 137. Viz také Magdalene L. Frettlöh, *Theologie des Segens: Biblische und dogmatische Wahrnehmungen*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 32005.

13 Blíže viz např. Martin Leuenberger, *Segen / Segnen* (AT), 2008, in: *Das wissenschaftliche Bibellexikon (WiBiLex)* [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: <http://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/27583/>.

14 G. Keller – Gerhard Wehmeier, Artikel *brk* „segn“, in: E. Jenni – C. Westermann, *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament*, Bd. I., München: Kaiser Verlag, 1984, sl. 363–376, 355.

15 Tamtéž, 368.

16 Josef Scharbert, *Die Neue Echter Bibel: Kommentar zum Alten Testament mit der Einheitsübersetzung: Gen 1–11*, Würzburg: Echter Verlag, 1983, 826.

druhé, lidé žehnají lidem (např. kněží a králové lidu; Malkísedek Abrahamovi; otcové synům); za třetí, lidé žehnají Bohu.

První případ, kdy Hospodin přímo žehná lidem, se objevuje v textech Starého zákona poměrně zřídka. Ještě vzácnější jsou pasáže, v nichž je Boží požehnání doslovně citováno. Hospodinovo požehnání má klíčový význam především v příbězích o stvoření (Gn 1,22 Bůh žehná stvoření; Gn 1,28 Bůh žehná prvním lidem) a v příbězích o praotcích, v nichž je příslib požehnání často spojen se zaslíbením daru země, potomstva, blahobytu a prospěchu (Gn 21,22; 26,28; 30,27; 39,3). Všechny uvedené motivy požehnání nacházíme např. ve formulaci Božího požehnání Jákobovi:

Já jsem Hospodin, Bůh tvého otce Abrahama a Bůh Izákův. Zemi, na níž ležíš, dám tobě a tvému potomstvu. Tvého potomstva bude jako prachu země. Rozmůžeš se na západ i na východ, na sever i na jih. V tobě a v tvém potomstvu dojdou požehnání všechny čeledi země. Hle, já jsem s tebou. Budu tě střežit všude, kam půjdeš, a zase tě přivedu do této země. Nikdy tě neopustím, ale učiním, co jsem ti slíbil. (Gn 28,13–15, ČEP)

Boží požehnání adresované jednotlivcům má současně kolektivní přesah. Již v příbězích o Abrahamovi je požehnání spojováno s úkolem vůči druhým: „požehnám tě [...] staň se požehnaním“ (Gn 12,12). Jak ve své studii o povolání Abrahama upozornil Martin Prudký, požehnání je vždy současně posláním.¹⁷ Tento motiv se opakuje také např. v Gn 28,14, kde Hospodin připomíná Jákobovi: „V tobě a v tvém potomstvu dojdou požehnání všechny čeledi země.“ Příběh o Jákobově zápasu s neznámým u potoka Jábok ukazuje, že požehnaný přijímá mimořádnou Boží přízeň, avšak současně jej Boží příklon také něco stojí a k něčemu zavazuje: „*Požehnaný* je v Bibli takový člověk, při němž Bůh zápasí o prospěch svého díla v tomto světě – a to je velmi často těžké břemeno!“¹⁸ Pozadím, na němž je třeba chápat smysl požehnání ve Starém zákoně, tedy rozhodně není magie, ale tradice o Boží smlouvě, do níž Bůh člověka zve a v níž člověk, který Bohu důvěřuje a přiznává se k němu, poznává Boží blízkost a ochranu. Život ve smlouvě, provázený Božím požehnaním, je však nejen darem, ale i úkolem. Boží požehnání se pojí s určitými nároky na požehnaného vzhledem k Bohu i k jeho okolí.

17 Martin Prudký, *Called to Become a Blessing: The Story of Abraham's Vocation and Public Mission*, *International Journal of Public Theology* 9 (2015), 397–411, 409 a 411, doi: 10.1163/15697320-12341413.

18 Martin Prudký, *Jákobův zápas u brodu Jábok*, in: Jan Heller – Martin Prudký, *Obtížné oddíly knih Mojžíšových*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 112–125, 123.

Za druhé: Velmi často starozákonní texty hovoří o požehnání jako specifickém ritu, který provádějí lidé, ať již se jedná o požehnání v rodině, požehnání lidu jeho vůdcem či králem (1Kr 8,14.56–58), anebo požehnání udělované knězem na začátku a na konci kultické slavnosti. Pokud jde o obsah požehnání, podle Pokorného „požehnání člověka člověku znamená pro požehnaného nejčastěji podíl na darech Božího požehnání, které mu žehnající přeje (např. 1S 23,21 Saul lidem Davidovým), někdy přímo tlumočí (1S 2,20–21 Élí Elkánovi a Chaně)“.¹⁹ Skrze žehnajícího je požehnaný odkazován na Boží požehnání. Obsahová náplň žehnacího rituálu se tak překrývá s motivy, o nichž byla řeč v souvislosti s Božím požehnáním člověku.

Známým příkladem požehnání v rodině je Izákovo požehnání prvorozenému v Gn 27,27–29, v němž otec dává synovi příslib stvořitelské životní síly, hospodářského blahobytu, vůdčího postavení v zemi i v rodině a přízné okolí, jemuž se požehnaný má stávat požehnáním. O kněžském požehnání si lze učinit bližší představu na základě tzv. Áronského požehnání v Nu 6,22–27, které je mimořádné tím, že obsahuje doslovnou formuli kněžského žehnání a současně patří k prokazatelně nejstarším textům Starého zákona.²⁰ Jedná se o slova, kterými mají Áron a jeho synové podle Hospodinova přikázání žehnat synům Izraele:

Hospodin dále promluvil k Mojžišovi:

„Mluv k Áronovi a jeho synům:

Budete žehnat synům Izraele těmito slovy:

„Ať Hospodin ti žehná a chrání tě,

ať Hospodin rozjasní nad tebou svou tvář a je ti milostiv,

ať Hospodin obrátí k tobě svou tvář a obdaří tě pokojem.“

Tak vloží mé jméno na Izraelce a já jim požehnám.“ (Nu 6,22–27, ČEP)

Z textu vyplývá, že se při požehnání odehrává symbolické vkládání Božího jména na příjemce požehnání. Formulí tvoří tři symetricky vystavěná souvětí, v nichž se proklamuje jméno Hospodin a jeho žehnající jednání. Dvakrát je zmíněn příklon Boží tváře k žehnanému, třikrát je vysloveno Hospodinovo jméno. Z hlediska obsahu se tak žehnající dovolává Božího příklonu k člo-

¹⁹ Pokorný, Požehnání, in: *Encyklopedický biblický slovník*.

²⁰ Martin Prudký, Áronské požehnání, in: *Encyklopedický biblický slovník* [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: https://ebs.etf.cuni.cz/index.php/Áronské_požehnání: „Text formule a. p. je zlomkovitě doložen na stříbrném amuletu nalezeném r. 1979 v hrobě při vykopávkách v *ketef chinnom* (KH2). Předmět s nápisem je datován před r. 586 př. n. l., což z něj činí dosud nejstarší doklad části biblického textu, který nadto dokonce obsahuje i Boží jméno JHWH.“

věku a jeho přítomnosti, neboť ve svém jménu je Bůh přítomen. V silovém poli Hospodinovy přítomnosti má požehnaný zakoušet jeho ochranu, milost a pokoj. Vlastním subjektem dění proklamovaného v požehnání tedy není kněz pronášející žehnající formuli, ale Hospodin. Žehnající je tím, kdo s pomocí žehnající formule uvádí Hospodina a žehnaného do vztahu a dožaduje se Božího jednání.²¹

Za třetí: Žehnání, kterým se lidé obracejí k Bohu, se do češtiny zpravidla překládá výrazem dobrořečit, žehnat nebo chválit (např. Ž 134,1n, ČEP: „dobrořečte“). „Dobrořečit Bohu – to je nejintenzivnější forma chvály, kterou člověk může Bohu vzdávat.“²² V dobrořečení člověk děkuje Bohu za jeho činy a dary (např. 1Kr 8,14.54–57 žehnání Bohu za plnění jeho zaslíbení daných Davidovi; Dt 8,10 dobrořečení Bohu za dar země). Dobrořečení za Boží dobrotivé, slitovné a spásné jednání s člověkem vyjadřuje také řada žalmů, velmi působivě kupříkladu Ž 103. Mnohdy je dobrořečení Bohu úzce propojeno s požehnáním lidu, jako např. v Šalomounově požehnání, které začíná dobrořečením Bohu a posléze přechází v žehnání lidu (1Kr 8,14–15; 1Kr 8,55–58). Podobné propojení nacházíme také v Gn 14,18–20 (setkání Abrama s Malkisedekem) a na řadě dalších míst. Požehnaní se mají nejen stávat požehnaním svému okolí, ale také „vracet“ požehnaní Hospodinu – dobrořečením a děkováním za jeho žehnající jednání.

Požehnaní v Novém zákoně

V Novém zákoně se o požehnaní hovoří především s pomocí výrazů odvozených od řeckého kořene *eulog*: *eulogein* (chválit, žehnat, dobrořečit), *eulogia* (chvála, žehnání), *eulogetos* (pochválen, požehnan), *eneulogeo* (žehnat: Sk 3,25; Gal 3,8), *kateulogeo* (žehnat, Mk 10,16), které se někdy překládají také jako vzdát díky (např. Mk 6,41; 14,22), chválit (L 1,64; Jk 3,9) či svolávat dobro (Ř 12,14). *Eulogia* je v Ř 16,18 užito také v negativní souvislosti ve významu pobožná řeč. Ve 2K 9,5 je jako *eulogia* označena i sbírka, kterou Pavlem založené křesťanské obce vyslaly křesťanům v Jeruzalémě (srv. Gn 33,11).²³

21 Greiner, *Segen und Segnen*, 336.

22 Magdalene L. Frettlöh, Ein Segen sein: Mitgesegnet mit Israel – oder warum wir den Segen Gottes nur als Abrahamsegen haben können, in: K. Butting – G. Minaard – H.-G. Vorndran (eds.), *Ein Segen sein: Mitgesegnet mit Israel*, Wittingen: Erev-Rav, 2003, 13–38, 32.

23 Pokorný, Požehnaní, in: *Encyklopedický biblický slovník*. Blíže k etymologii a statistice výskytů viz Dietrich Rusam, Segen/Segnen (NT), 2013, in: *Das wissenschaftliche Bibel-*

O Ježíšově žehnajícím jednání evangelia hovoří jen na několika málo místech. V kontextu příběhů o nasycení zástupů i v kontextu poslední večeře s učedníky Ježíš pronáší dobrořečení nad chlebem (Mk 6,41, podobně Mk 8,7, Mt 14,19, Lk 9,16; Mk 14,23, Mt 26,26). Prakticky je tato forma požehnání totožná s tzv. *berakou*, žehnající či dobrořečící židovskou modlitbou pronášenou před jídlem a obsahující chvály a poděkování Bohu.²⁴ Podle dobrořečení nad chlebem učedníci v Emauzích poznávají Ježíše (Lk 24,30) – dobrořečení je jeho rozpoznávacím znakem. Pokud jde o požehnání určená lidem, Ježíš žehná dětem (Mk 10,13–15par),²⁵ a když je v Betanii jako vzkříšený brán do nebe, požehnáním se loučí se svými učedníky a jejich druhy (Lk 24,50–53). Požehnání je tak jakýmsi shrnutím toho, co vzkříšený Kristus odevzdává své církvi.

Doslovné znění Ježíšova požehnání ani ucelenou teologii požehnání v Novém zákoně nenajdeme.²⁶ Obecně lze říci, že požehnání je v Novém zákoně chápáno v návaznosti na starozákonní tradici. Boží požehnání dané Abrahamovi a spojené s posláním stát se požehnáním pro svět je však christologicky přeznačeno. Zaslíbení dané Abrahamovi se naplňuje v Kristu, který je rozpoznán jako ten, kdo přináší Boží požehnání, resp. se jím sám stává, a to dokonce pro všechny národy (Ga 3,14; Sk 3,25; Ř 15,29). Okruh těch, jimž platí Boží požehnání, se tak rozšiřuje z lidu abrahamovské smlouvy na všechny věřící, jak zdůrazňuje apoštol v Ga 3,9: „A tak lidé víry docházejí požehnání spolu s věřícím Abrahamem.“ Jediným předpokladem pro přijetí požehnání je víra v Krista.

Oproti starozákonnímu pojetí, které spojovalo požehnání především s projevem Boží stvořitelské síly ve smyslově zakusitelném životě, novozákonní pojetí výrazněji spojuje požehnání s procesy, které souvisejí s lidskou spásou a s účastí na darech Ducha svatého. Když je v novozákonních textech řeč o da-

lexikon (WiBiLex) [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: <http://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/53960/>.

24 Pokorný, Požehnání, in: *Encyklopedický biblický slovník*. K této souvislosti viz blíže František Kunetka, *Eucharistie v křesťanské antice*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.

25 Ježíšovo žehnání dětí patří mezi exemplární příběhy, v nichž dochází k převrácení běžných mocenských struktur. Jeho požehnání je určeno těm, kteří stojí na nejnižších stupních tehdejší společnosti. Tento poznatek má svůj význam také v souvislosti s požehnáním párů stejného pohlaví, neboť gayové a lesby patřili po staletí k diskriminovaným menšinám.

26 Ulrich Heckel, *Der Segen im Neuen Testament: Begriffe, Formeln, Gesten*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, 240.

rech požehnání, místo materiálních produktů jsou uváděny spíše skutečnosti duchovní povahy. Podle Ef 1,3 Bůh dává skrze Krista podíl na „duchovním požehnání“, na nebeských darech. Ti, kteří jsou požehnání, získávají účast na Božím království (Mt 25,34). U Lukáše se za přímý důsledek požehnání chápe naplnění Duchem svatým (Ga 3,14), který působí rozmanité dary, především pak víru, lásku a naději.

Podobně jako ve Starém zákoně i v Novém se požehnání pojí s důrazem, že člověk na ně má odpovídat svou vděčností – tedy „vracet“ požehnání Bohu v aktu dobrořečení, jak dokládají dobrořečení adresovaná Bohu např. v Simeonově chvalo zpěvu (L 1,68) a na dalších místech (1K 15,57; 1Tm 1,11; Zj 5,13b, 7,12), a že přijetí požehnání je nejen darem, ale také posláním – požehnaný se má stávat šířitelem Božího požehnání. Zatímco však ve Starém zákoně se jasně rozlišuje mezi požehnáním jako Boží přitakávající odpovědí na lidské bohumilé jednání a prokletím jako trestem za překročení Zákona, v Novém zákoně dochází k setření této „černobílé“ vazby. Ježíš v kázání na rovině vyzývá: „Žehnejte těm, kteří vás proklínají“ (Lk 6,28). Podobně pak autor prvního listu Petrova apeluje na své adresáty: „neodplácejte zlým za zlé ani urážkou za urážku, naopak žehnejte; vždyť jste byli povoláni k tomu, abyste se stali dědici požehnání“ (1Pt 3,9; srov. Ř 12,14). Tedy dokonce i v situaci, kdy je křesťan proklínán, má odpovídat žehnáním – přivoláváním pokoje a Boží milosti.

Církev jako prostor požehnání:

Požehnání v prakticko-teologické perspektivě

V této části studie se pokusím pohlédnout na požehnání z perspektivy současné praktické teologie. Pojem požehnání je vícevrstevný, proto začnu jeho rozbořením.

Za užitečnou pokládám analýzu německé teoložky Dorothee Greiner,²⁷ která rozlišuje tři základní významové roviny požehnání, při bližším rozlišení je jich pět. Slovem „požehnání“ se označuje: (1a) akt požehnání (např. na konci bohoslužeb) nebo (1b) výrok pronesený při aktu požehnání (např. Gn 49,28 Jákobovo požehnání jeho synům), popř. gesto, které akt požehnání doprovází, např. vzkládání rukou; (2) Boží účinná přítomnost, tedy to, k čemu akt požehnání cílí, když svým vyslovením staví člověka do vztahu s Bohem;

²⁷ Greiner, *Segen und Segnen*, ³2003, 24n.

(3a) dobro, které z Boží přítomnosti člověku plyne, uzdravení, posila, ochrana a společenství, to vše často shrnuté pod pojmem *šalom*, v optice Starého zákona zahrnujícím také hmotné statky, zdar v práci a potomstvo, a (3b) v přeneseném významu dobro, plnost a darovanost, bez přímo vnímané vazby na Boha jako dárce požehnání.

Hovoříme-li o požehnání v kontextu bohoslužebné praxe křesťanských církví, míníme akt požehnání, který se odehrává v určitých slovech či gestech a kterým je požehnaný postaven do Boží přítomnosti, jejíž důsledky touží zakoušet ve svém životě. Pracujeme tudíž s významy 1a–3a. Kristova církev je prostorem, v němž se Boží požehnání vyprošuje, sděluje a přijímá. Osobní požehnání je součástí křtu, jenž vyznačuje začátek cesty křesťana ve společenství církve. Požehnání křtěnému žádá bohatství Boží milosti, posilu k věčnému životu, pokoj, dary Ducha svatého, Boží ochranu a provázení životem.²⁸ Současně s sebou vždy nese také poslání stávat se požehnaním druhým. Přijaté požehnání má i do svého okolí působit jako požehnání.

Akt požehnání nestojí jen na začátku křesťanovy cesty, ale průběžně ji provází. Patří především ke každonedělnímu bohoslužebnému shromáždění věřících. Společenství sboru je tak společenstvím přijímajícím požehnání a – stejně jako v případě osobního požehnání – přijaté požehnání má v jeho okolí dále působit jako požehnání. „Požehnaný sbor je tak vždy také žehnající sbor“, zdůrazňuje Dorothea Greiner.²⁹ V případě sboru však nejde jen o nepřímý závazek šířit požehnání, ale také o přijetí Ježíšova výslovného pověření žehnat, a tak přispívat k životu v pokoji.

²⁸ Viz např. znění požehnání v nových křestních formulářích ČCE, kde se vedle požehnání z Iz 43,1–2 objevují tyto formulace: „Bůh, který tě křtem přijal do své církve, ať vylije na tebe bohatství své milosti, abys zůstal/a ve společenství Kristova putujícího lidu, abys byl/a denně obnovován/a Duchem a abys došel / došla dědictví svatých ve slávě.“ „Všemohoucí Bůh a Otec našeho Páně Ježíše Krista, který tě znovuzrodil vodou a Duchem a odpouští ti všechny hříchy, ať tě posiluje svou milostí k věčnému životu. Pokoj s tebou.“ (Podle Lutherovy *Křestní knížky*, 1526.) „Ať tě Duch svatý naplňuje radostí a důvěrou, probouzí tvou víru a dává ti naději po celý tvůj život.“ „Bůh Otec, Syn i Duch svatý ať ti žehná, zachová tě a chrání nyní i vždycky.“ „Ať tě Bůh, který tě ve křtu označil za svého / svou, požehná, ať tě provází a vede celým tvým životem.“ Pořady křestních bohoslužeb [online], [cit. 24. 3. 2024], dostupné z: <https://ustredicce.e-cirkev.cz/dokumenty-temata/bohosluzby/>.

²⁹ Greiner, *Segen und Segnen*, 342n.

Požehnání jako klíčový motiv kazuálních bohoslužeb

Požehnání je v současné církevní praxi ukotveno primárně v oblasti liturgie. Vedle společné nedělní bohoslužby se uplatňuje v oblasti osobní zbožnosti (např. požehnání dítěti večer před spaním, požehnání před delší cestou apod.). Nadto je důležitou součástí tzv. kazuálních bohoslužeb (kazuálií), tedy bohoslužeb konaných při určité příležitosti osobního či sborového života, kterou označujeme jako tzv. *casus*.³⁰ Zpravidla jde o situaci významného životního předělu, při němž člověk přechází z jedné životní etapy do další, popř. z jedné sociální role do jiné. V posledních letech byl objeven význam požehnání také v pastorační péči, kde se mu věnuje pozornost zejména v kontextu péče o lidi nemocné, umírající, v těžké životní situaci.

V následujícím se zaměřím na požehnání v kontextu kazuální bohoslužby. Požehnání má výjimečné místo jak v její liturgické podobě, tak v prožívání účastníků, což potvrzují i empirické výzkumy. Je chápáno jako střed kazuální bohoslužby a důvod jejího konání. Již Rainer Volp ve své liturgice z počátku 90. let shrnul kazuálie pod pojmem „žehnající akty“ (*Segenshandlungen*), neboť jejich jádro spatřoval právě v požehnání.³¹ Tento pohled se mezi německými praktickými teology velmi rozšířil, takže novější monografie o kazuáliích pracují s požehnáním jako centrálním teologickým motivem.³² Také německá teoložka Ulrike Wagner-Rau spatřuje v požehnání těžiško každé kazuální bohoslužby.³³ V požehnání se podle ní – v návaznosti na Schleier-

30 K teorii kazuálií vyšla v německé jazykové oblasti celá řada monografií, mezi nejdůležitější patří: Wilhelm Gräb, *Lebensgeschichten, Lebensentwürfe, Sinndeutungen: Eine Praktische Theologie gelebter Religion*, Gütersloh: Kaiser, Gütersloher Verl.-Haus, 1998; Kristian Fechtner, *Kirche von Fall zu Fall: Kasualpraxis in der Gegenwart – eine Orientierung*, Gütersloh: Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus, 2003; Christian Albrecht, *Kasualtheorie: Geschichte, Bedeutung und Gestaltung kirchlicher Amtshandlungen*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2006; Wilhelm Gräb, *Religion als Deutung des Lebens: Perspektiven einer Praktischen Theologie gelebter Religion*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2006; Christian Grethlein, *Grundinformation Kasualien: Kommunikation des Evangeliums an Übergängen des Lebens*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2007; Lutz Friedrichs, *Kasualpraxis in der Spätmoderne: Studien zu einer praktischen Theologie der Übergänge*, Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2008; Ulrike Wagner-Rau, *Segensraum: Kasualpraxis in der modernen Gesellschaft*, Stuttgart: Kohlhammer, 2008.

31 Rainer Volp, *Liturgik: Die Kunst Gott zu feiern, Bd. 1: Einführung und Geschichte, Bd. 2: Theorien und Gestaltung*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 1992 a 1994.

32 Viz např. Fechtner, *Kirche von Fall zu Fall*, 2003, 52.

33 Otázkou je, zda lze chápat požehnání jako liturgický střed také u pohřební bohoslužby. Žehnající charakter pohřební bohoslužby a možnost žehnat zemřelým se pokusil teologicky zdůvodnit např. Eugen Wölfle, *Zwischen Auftrag und Erfüllung: Eine pasto-*

macherovu teorii bohoslužby jako „představujícího jednání“ (*darstellendes Handeln*) – znázorňuje vztahové dění mezi Bohem a člověkem: „Slovo požehnání a vzkládání, popř. pozvednutí rukou evokuje představu milostivě příkloněného Boha.“³⁴

Atraktivita požehnání je dána tím, že se v něm mimořádně působivým způsobem spojují jak teologické tak antropologické motivy. Jakožto symbolicko-rituální jednání požehnání užívá viditelného a smyslově vnímatelného gesta, jímž znázorňuje Boží milostivý příklon k osobě žehnaného člověka či páru. Právě tento osobní charakter požehnání vyhovuje dnešní mentalitě společnosti s důrazem na subjekt a jeho individualitu. Avšak zároveň – a to je trochu paradoxní – požehnání svým významem pozornost od subjektu odvrací, neboť odkazuje člověka na jiný zdroj sil, než má v sobě samém. Tím, že jej staví do vztahu k Bohu, odvádí jeho pozornost od sebe sama a schopností podat výkon ke skutečnosti, že život je Boží dar, odkázaný na Boží milosrdenství, ochranu a doprovázení. Požehnání tak odkazuje člověka k základu jeho existence.³⁵ Jinými slovy: „Požehnání představuje kontakt s tajemstvím života a vztahů, kontakt s hranicí života a způsob přijetí pomoci, abychom v kritických momentech svého života obstáli.“³⁶ Současně s sebou vždy nese i moment posláni: apel nést požehnání dál, stávat se nositelem požehnání v prostředí, v němž člověk žije a působí.

Mezi tradiční kazuálie v evangelickém prostředí patří křest, konfirmace, svatba a pohřeb. Životní formy dnešních lidí jsou však mnohem rozmanitější, než tomu bylo dříve. Řada německých praktických teologů proto upozorňuje, že je třeba nabídku kazuálií rozšiřovat o rituály, které zohledňují rozmanitost životních situací; jinak se církve budou s životní realitou současných lidí míjet.³⁷ V prostoru požehnání, který se otevírá v kazuálních bohoslužbách, mohou lidé zakoušet ujištění o bezpodmínečném přijetí, orientaci i ozdrav-

ralteologische Untersuchung und Begründung der volkskirchlichen Bestattung, Stuttgart: Calwer Verlag, 1993.

34 Wagner-Rau, *Segensraum*, 17.

35 Dietrich Rössler, *Grundriß der praktischen Theologie*, Berlin – Boston: De Gruyter, 1986, 237.

36 Ondřej Macek, „I will not let you go, unless you bless me“ (Gen. 32:26), *Communio viatorum* (2023/2), 102–113, 112, doi: 10.14712/00103713.2023.2.2.

37 Tak např. Joachim Matthes, *Erneuerung der Kirche – Stabilität als Chance?* Glenhausen: Burckhardtthaus-Verlag, 1975, 96n. Podrobně viz Wagner-Rau, *Segensraum*, 202–235.

nou výzvu.³⁸ Jednou z příležitostí, která volá po doprovázení ze strany církve, může být i vznik trvalého vztahu mezi osobami stejného pohlaví.

Požehnání jako specifický řečový akt a akt komunikace

Požehnání je specifickým řečovým aktem, který se odlišuje od jiných. Dorothea Greiner zdůrazňuje: „Požehnání je požehnání – a žádné přání, modlitba či zaslíbení.“³⁹ V praxi se ovšem požehnání, přání, prosba a zaslíbení často zaměňují. Co je tím specifickým na řečové formě požehnání? Co požehnání odlišuje od jiných řečových forem – přání, prosby a zaslíbení?

Pro přání je charakteristický vztah mezi dvěma členy, přejícím a tím, komu se přeje. Požehnání se od něj odlišuje tím, že v něm jde o vztah mezi třemi členy: žehnajícím, požehnaným a Bohem. Ačkoli žehnající je subjektem řečového aktu požehnání, není subjektem vyslovené věty, ale ustupuje do pozadí za zamýšlené dění. Osobně osloven je požehnaný, který je postaven do vztahu s Bohem.⁴⁰ To je zvláště patrné v Áronském požehnání, v němž je 6krát osloven požehnaný, a dokonce 11krát je odkázáno na Hospodina jako na subjekt požehnání. Je tak zjevné, že záměrem požehnání je uvést požehnaného prostřednictvím řeči do vztahu s Bohem.

Od přímluvné modlitby, resp. prosby o požehnání se požehnání odlišuje tím, ke komu směřuje. Zatímco přímluvná modlitba a ji doprovázející gesta (např. rozpražení rukou) jsou namířeny k Bohu jako adresátu prosby (např. „Otče, prosím, požehnej N.“), požehnání je řeč namířená k žehnanému člověku (např.: „Požehnejž tě Hospodin.“ nebo: „Ať Hospodin ti žehná.“), což dotvářejí i užitá gesta, namířená směrem k žehnanému (např. vzkládání rukou na hlavu žehnaného). V řečovém aktu požehnání je žehnaný přímo osloven.⁴¹

Od zaslíbení či zvěstování evangelia, které oznamuje Boží jednání indikativem, se požehnání odlišuje svou řečovou formou, která implikuje touhu po Božím příklonu. Požehnání je formulováno jako výzva Bohu, aby žehnanému dal, co potřebuje k plnému životu. Z hlediska jazykové formy je požehnání vyjadřováno v hebrejštině imperfektem a jussivem, v němčině konjunktivem, v češtině optativem či 3. osobou sg. rozkazovacího způsobu. Obsahy, o které v požehnání jde – život v plnosti, pokoj, spása v nejširším slova smyslu, jsou

³⁸ Wagner-Rau, *Segensraum*, 204.

³⁹ Greiner, *Segen und Segnen*, 43.

⁴⁰ Tamtéž, 45.

⁴¹ Tamtéž, 48.

pro lidi předmětem touhy. Požehnání je řečovým aktem, který staví člověka do prostoru Boží moci, v němž se vytoužený život může naplnit.⁴²

Na požehnání lze současně pohlížet jako na akt komunikace. Dorothea Greiner k tomu využívá komunikační teorii F. Schulze von Thuna, podle níž každá lidská komunikace zahrnuje čtyři roviny: věcnou rovinu (o čem informuji), vztahovou rovinu (co si myslím o svém protějšku a jaký postoj k němu zaujímám), sebeodkrývající rovinu (co dávám najevo o sobě samém) a apelativní rovinu (k čemu chci svůj protějšek podnítit).⁴³ Ve světle této teorie lze říci, že také akt požehnání vždy zahrnuje všechny uvedené roviny – tedy vypovídá nejen o určitém obsahu požehnání, ale také odhaluje něco o žehnajícím, o jeho postoji k žehnanému a o očekávané odpovědi na požehnání.⁴⁴

Obsahy a účinky požehnání

Co je vlastním obsahem požehnání? Z dosavadního výkladu je zřejmé, že akt požehnání odkazuje požehnaného na Boží jednání. O jaké Boží jednání tu jde? V dosavadní teologické diskuzi o požehnání i v církevní žehnající praxi získal poměrně velký ohlas koncept Clause Westermanna, který ve své vlivné monografii rozlišil záchranu a požehnání jako dva různé způsoby Božího jednání.⁴⁵ Zatímco Boží zachraňující jednání chápe jako punktuální jednání Boha Spasitele, Boží žehnající jednání pojímá jako dlouhodobé působení Boha Stvořitele, dárce života a zachovatele stvoření. Toto rozlišení má pak zásadní důsledky pro to, jak je vůbec chápáno požehnání v církevní praxi. Například Eugen Wölfle v návaznosti na Westermannovo rozlišení spojuje soteriologický aspekt Božího jednání v kazuální bohoslužbě s kázáním a žehnající (stvořitelský) aspekt s požehnáním.⁴⁶ V důsledku toho je však význam kazuálního kázání christologicky přetížen, zatímco požehnání je redukováno na obsahy z oblasti teologie stvoření.

Již Horst Dietrich Preuß a další starozákoníci poukázali na umělost Westermannova rozlišení. Kriticky se s ním vyrovnává také Dorothea Greiner, podle níž je třeba chápat oba způsoby Božího jednání – záchranu a požehnání – jako

42 Tamtéž, 50n.

43 Friedemann Schulz von Thun, *Miteinander reden, Teil. 1 a 2*, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt, 1981 a 1989.

44 Greiner, *Segen und Segnen*, 63.

45 Viz Claus Westermann, *Der Segen in der Bibel und im Handeln der Kirche*, München: Kaiser, 1968.

46 Eugen Wölfle, *Zwischen Auftrag und Erfüllung. Eine pastoraltheologische Untersuchung und Begründung der volkscirchlichen Bestattung*, Stuttgart: Calwer Verlag, 1993, 127.

vzájemně se prostupující děje, mající jak procesuální tak punktuální povahu: „Požehnání – také a právě, je-li chápáno jako stálé Boží doprovázení – zahrnuje rovněž punktuální události v životě člověka, v nichž je zvláštním způsobem zakoušeno Boží doprovázení. K němu patří také události záchrany z nejrůznějších situací nouze. Právě v nich je zakoušen ochranný, uzdravující a posilující účinek požehnání. Zde se zhutňuje neustálý, sotva vnímaný tok požehnání a stává se zkušeností.“⁴⁷ Pro teologické pojetí požehnání odtud plyne, že by se jeho obsahy neměly redukovat jen na obsahy spojené s první osobou Boží Trojice, ale měly by stejně tak zohledňovat i jeho souvislosti s druhou a třetí osobou.

V praxi církve se tento poznatek již dávno uplatňuje – nejrozšířenější žehnající formulí je trojičně koncipované požehnání (v základní podobě: „Požehnej tě Bůh Otec, Syn i Duch svatý.“) a jeho rozmanité variace. Takto pojaté požehnání nadto mnohem lépe odpovídá komplexitě lidských situací, zkušeností a tužeb při kazuálních obřadech. Nejde v nich totiž jen o zřetel k daru života, který si spojujeme s první osobou Boží Trojice, ale také o zřetel k otázkám viny a odpuštění, které spojujeme s osobou Ježíše Krista, a o zřetel ke zdrojům síly a darům pro život – víře, lásce a naději, které si spojujeme s osobou Ducha svatého. Vytoužené účinky Božího požehnání je tak třeba spojovat se všemi oblastmi Božího působení a se všemi oblastmi, dimenzemi a aspekty lidského života. Jak zdůrazňuje Greiner, „v požehnání se přiklání celý Bůh k celému člověku“.⁴⁸ Požehnání zahrnuje Boží stvořitelské, zachraňující a posvěcující jednání. Týká se potřebnosti člověka v jeho fyzické, duševní, sociální a duchovní oblasti. Mezi základní účinky požehnání je možno zařadit uzdravení, posílení, ochranu a společenství, „důstojný, naplněný život, život ve štěstí a v pokoji s Bohem a druhými lidmi“.⁴⁹ Souhrnně řečeno, nejzazším cílem Božího požehnání je *šálóm* člověka a světa.⁵⁰

Další naléhavou otázkou je, jak se to má s účinností požehnání. V evangelickém prostředí se běžně setkáváme s varováním, abychom žehnání nebrali jako církvi obsluhovaný automat na štěstí. Christian Albrecht zdůrazňuje, že požehnání automaticky nedává, co slibuje. To má farář vysvětlovat žadatelům o kazuálie, aby neměli falešná očekávání a kazatel jim nedával falešné sliby. Albrecht chápe požehnání především jako lidskou prosbu o Boží požehná-

47 Greiner, *Segen und Segnen*, 95.

48 Tamtéž, 342, stejně také na s. 369.

49 Tamtéž, 145.

50 Tamtéž, 98.

ní.⁵¹ Pak ovšem vyvstává otázka, čím se tato prosba o požehnání odlišuje od přímluvné modlitby.

Diferencovanější přístup zastává Ulrike Wagner-Rau, která zdůrazňuje, že požehnání není jen prosba, ale potenciální performativní jednání: „Požehnání má performativní charakter. Prostřednictvím řečového aktu jsou požehnání postaveni do specifického vztahu k Bohu. Je jim přičtena plnost života, a sice v modu zaslíbení.“⁵² Wagner-Rau rozlišuje subjekt řečového aktu, jímž je člověk, který požehnání pronáší, a subjekt, který požehnání dává (Bůh). Od modlitby, která prosí Boha o jeho požehnání, se požehnání odlišuje právě tím, že zatímco modlitba vyjadřuje touhu po Božím požehnání, v aktu požehnání se odehrává i představení potenciálního naplnění této touhy.⁵³ Performativnímu charakteru požehnání odpovídá i jeho řečové forma, v níž se žehnající obrací přímo k žehnanému a jemu adresuje slova požehnání. Ta přitom pronáší s důvěrou, že Bůh sám bude jednat.

Důvěra v účinnost požehnání však často stojí v napětí se zkušeností, že se požehnání nenaplní hned. Dorothea Greiner poznamenává, že „čas požehnání nemusí být totožný s časem zkušenosti účinnosti požehnání“.⁵⁴ Nahodilost a skrytost, dějinnost a tichá působnost požehnání mnohdy vyvolávají pocity bezmoci. Nadto ne všechny touhy mohou být naplněny – především ne ty, které chtějí zbavit člověka jeho konečnosti a smrtelnosti, což jsou podstatné součásti jeho lidství. Požehnání má pomáhat k životu, avšak k životu v hranicích daných jeho stvořeností. Proto je třeba uvědomovat si hranice, které máme jako lidé i jako žehnající: „Nedisponujeme tím, jakým způsobem se na člověku projeví Boží uzdravující, posilující, ochraňující a společenství zakládající příklon. Ti, kdo žehnají, však důvěřují, že se Bůh slituje, že je s požehnaným a provází je na dalším kroku, který je proto tohoto člověka dobrý.“⁵⁵ Požehnání je tak vždy nedílně spojeno s očekáváním a nadějí.

51 Christian Albrecht, *Kasualtheorie: Geschichte, Bedeutung und Gestaltung kirchlicher Amtshandlungen*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2006, 164.

52 Wagner-Rau, *Segensraum*, 167.

53 Tamtéž, 168.

54 Greiner, *Segen und Segnen*, 206.

55 Tamtéž, 207.

Žehnání párů stejného pohlaví jako součást žehnající praxe církve

Komu, popř. čemu církev žehná?

Zásadní otázkou, před kterou stojí požehnání přijímající a dávající církev, je, komu, popř. čemu žehnat. Co všechno lze zahrnout do okruhu podnětů pro žehnání a na základě jakých kritérií? Osoby, prostory pro bohoslužby, věci?

V římskokatolické církvi je souhrn obřadů žehnání obsažen v tzv. benedikcionálu.⁵⁶ Předmětem žehnání jsou zde lidé, věci související s liturgickým a duchovním životem, ale také hmotné statky, které jsou součástí běžného života, jako např. dopravní prostředky (auta a lodi), příbytky (nový dům nebo byt), zvířata či pole, louky a pastviny. Dále jsou předmětem žehnání místa určená k bohoslužbě (kostely, kaple, poutní svatyně, oltáře) a hřbitovy. Při bližším pohledu na liturgické formuláře k těmto příležitostem však zjišťujeme, že i v případě „žehnání věcí“ se žehnající modlitby výslovně vztahují k lidem, kteří příslušné věci užívají.

Česko-bratrská církev evangelická obdobu katolického benedikcionálu nemá a ani v jejích řádech nejsou pravidla pro žehnání blíže specifikována. Ve stávajícím Řádu sborového života je zmínka pouze o požehnání dětem při večeři Páně⁵⁷ a o požehnání sňatku.⁵⁸ *Agenda ČCE* z r. 1983 i nejnovější liturgické formuláře ke kazuálním bohoslužbám zahrnují osobně udílené požehnání při křtu, konfirmaci, vstupu do manželství, ordinaci a při pověření k dalším rozmanitým službám v církvi. Ve starších agendách z let 1939 a 1953 se nacházely navíc ještě formuláře k posvěcení chrámu, zvonů,

56 *Obřady žehnání: Římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI.*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2013.

57 „Večeři Páně mohou přijímat také pokřtěné děti, které samy a nebo prostřednictvím rodičů vyjádří svou víru a touhu po obecenství Kristova stolu. Pokud večeři Páně nepřijímají, mohou se zúčastnit obecenství Kristova stolu a přijmout požehnání.“ Řád sborového života ČCE, čl. 1/14 [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/rsz.html>.

58 „Pro manžele, kteří si přejí požehnání svému sňatku, nebo pro snoubence, kteří chtějí uzavřít manželství v církvi, se koná svatební shromáždění, a to vždy s vědomím staršovstva sboru, v němž se má konat. Ve svatebním shromáždění jsou připomínána Boží zaslíbení pro manželství a je pro ně vyprošováno a vyhlašováno Boží požehnání.“ Řád sborového života ČCE, čl. 3/2 [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/rsz.html>.

varhan a hřbitova slovem Božím,⁵⁹ v *Agendě ČCE* z r. 1983 byly vypuštěny.⁶⁰ V současné církevní praxi se stále častěji setkáváme s voláním farářů po vzorových formách obřadů pro určité specifické životní situace. Aktuálně chystaná agenda chce proto více zohlednit rozmanitost situací, při nichž církev poskytuje lidem duchovní podporu a doprovázení, a připravuje liturgické formuláře k požehnání či modlitbě při dalších životních událostech, jako je zasnoubení, narození dítěte, úmrtí dítěte, umírání, rozchod či rozvod, a ke kazuální bohoslužbě při svěcení kostela, zvonů, varhan, či po katastrofách.⁶¹

Souhrnně lze říci, že stávající praxe žehnání při kazuálních bohoslužbách v ČCE je zaměřena na žehnání lidem v situacích významných životních zlomů, přechodů či krizí. Požehnání je osobní a uděluje se lidem, ať jednotlivcům (dětem, nemocným, umírajícím, pověřovaným a vysílaným do církevní či jiné služby apod.) nebo párům vstupujícím do manželství, popř. partnerství. V oficiálních dokumentech ČCE sice běžně nacházíme jazykové obraty „požehnání sňatku“, popř. „požehnání manželství“, s nimiž pracuje např. Řád sborového života (čl. 3/2) a liturgické formuláře v *Agendě ČCE* z r. 1983⁶² i z r. 2010.⁶³ Tato označení však je třeba chápat jako určitou zkratku pro název obřadu – podobně jako např. název „žehnání auta a lodi“ v římskokatolickém benedikcionálu. Ve skutečnosti se nežehná manželskému svazku, tedy určité občansko-právní formě soužití, ale manželům – podobně jako se podle benedikcionálu nežehná autům a lodím, ale lidem, kteří je budou užívat. Obdobně ani v případě stejnopohlavních párů nejde o požehnání instituční formě jejich svazku – nežehná se (registrovanému) partnerství, ale žehná se lidem, kteří jsou v tomto svazku dobrovolně spojeni.

59 *Kniha modliteb a služebností českobratrské církve evangelické*, Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 1939, 212–220; 1953, 213–217.

60 *Agenda ČCE: Bohoslužebná kniha, díl 1*, Praha: SR ČCE: 1983.

61 Pracovní verze struktury nové agendy obsahuje mj. tyto kapitoly: kap. VII. Pobožnosti při životních událostech (Modlitba při zasnoubení, Poděkování za narození dítěte, Pobožnost při ztrátě dítěte, Pobožnost u lůžka umírajícího, Pobožnost při úmrtí v rodině, Modlitba za lidi po rozchodu / rozvodu, Bohoslužba po katastrofách); kap. X. Svěcení a žehnání (Svěcení kostela, zvonů, varhan, Modlitba a žehnání při jiných příležitostech). Konkrétní náplň těchto kapitol se ještě může změnit, popř. být rozšířena.

62 *Agenda ČCE*, 172–174 užívá obrat „požehnání sňatku“, ale ve vysvětlení aktu požehnání (s. 174) se již hovoří o tom, že požehnání je adresováno manželům: „Kazatel, opíraje se o zvěstované Slovo, vyprošuje a tlumočí manželům Boží požehnání.“

63 Svatební shromáždění, in: Bohoslužby [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: <https://ustredicce.e-cirkev.cz/dokumenty-temata/bohosluzby/>.

Nevýhodou uvedených jazykových obrátů „požehnání sňatku, popř. manželství“ je, že navozují mylnou představu, že požehnáním se společenský institut manželství teologicky legitimizuje či dokonce nějakým způsobem posvěcuje. Je však nepochopením samotného fenoménu žehnání, pokud „požehnání manželství“ chápeme jen jako teologickou legitimizaci instituční formy heterosexuálních svazků, popř. jako její povznesení na nějakou vyšší, duchovněji úroveň. Jelikož manželství v evangelickém prostředí v návaznosti na reformační tradici není (a nemá být) chápáno jako svátost, ale jako světský, občanskoprávní svazek, požehnání na povaze tohoto svazku nic nemění – nedává mu vyšší hodnotu. To zdůraznila již *Agenda ČCE*⁶⁴ a podobně se vyjadřuje i řada dnešních německých praktických teologů. Požehnání manželům podle Fechtnera není „svátostným dovršením státního právního aktu“.⁶⁵ Při církevním aktu požehnání manželé ukazují svou touhu žít společně pod Božím požehnáním, tedy vyjadřují vědomí zranitelnosti lidských vztahů a současně touhu po opoře v Boží přítomnosti. Zástupce církve jim žehná v důvěře, že Bůh podporuje každý vztah vzájemné úcty, lásky a péče.

Analogicky je třeba uvažovat o požehnání také v souvislosti s právně ukotvenou formou stejnopohlavních svazků. Ani v tomto případě smyslem požehnání homosexuálnímu páru není prokazovat či schvalovat legitimitu (registrovaného) partnerství – jeho legitimita je zakotvena občanským zákonem ČR. Smysl požehnání je třeba hledat v samotné náplni žehnajícího aktu, při němž se lidé odhodlaní ke společnému životu v partnerském vztahu staví před Boží tvář a vyjadřují touhu po Božím příklonu a doprovázení. Abychom zamezili významovému zatemňování požehnání, bylo by vhodné užívat přesnější jazyková vyjádření – požehnání manželům / partnerům / heterosexuálnímu či homosexuálnímu páru, která jasně vyjadřují, že *požehnání je určeno lidem v celoživotním partnerském vztahu, nikoli instituční formě jejich svazku, ať již jde o manželství či (registrované) partnerství*. Na povahu této sociální formy, jejíž označení i definici stanovuje světské právo, nemá požehnání žádný vliv – nikterak ji neospravedlňuje ani neposvěcuje.⁶⁶

64 *Agenda ČCE*, 172: „Manželství ovšem podle reformačního pojetí není svátost a služba církve při sňatku nespočívá v tom, že by manželství mezi snoubenci uzavírala. Stejně tak přítomnost ordinovaného kazatele ani skutečnost, že se požehnání sňatku koná v chrámu, manželství ‚neposvěťí‘ ani mu nedá vyšší hodnotu. Manželství je uzavřeno veřejným souhlasem manželů samotných.“

65 Fechtner, *Kirche von Fall zu Fall*, 130.

66 Tento názor vyjadřuje také Klaus Peter Jörns, *Kirchlich Segenshandlungen für gleichgeschlechtliche Lebenspartner und -partnerinnen? Pastoraltheologie* 92 (2003), 161–178, 169.

Je teologicky legitimní žehnat párům stejného pohlaví?

Hledání odpovědi na otázku, zda je teologicky legitimní žehnat párům lidí stejného pohlaví, které spolu tvoří trvalé životní svazky, když o to samy projevují zájem, je významně ovlivňováno postoji hned v několika oblastech, které jsou navzájem více či méně provázány: hermeneutickým přístupem k Písmu, postojem k homosexualitě jako takové, pojetím manželství a pochopením významu požehnání. S jistým zjednodušením lze v této otázce charakterizovat dvě základní pozice:

Na jedné straně se – např. v kruzích evangelikálních křesťanů a teologů – setkáváme s názorem odmítavým. Přijetí požehnání podle nich předpokládá soulad života žehnaných osob s Božími příkázáními v Písmu. Jelikož praktikovanou homosexualitu ve světle Písma pokládají za porušení těchto příkázání a tedy za hřích, odmítají, že by homosexuálním párům bylo možné žehnat. Církev podle nich nemůže žehnat těm, kdo svými životními projevy odporují Boží vůli. Jelikož homosexualita je chápána jako hřích, nelze žehnat hříšníkům. S touto pozicí lze diskutovat ve dvou bodech: První se týká přístupu k homosexuálním svazkům – lze život v trvalém stejnopohlavním svazku pokládat za hříšné jednání? Druhý bod se týká toho, zda je teologicky obhajitelný postoj, který podmiňuje Boží požehnání jednáním člověka a současně redukuje význam požehnání na legitimizaci či posvěcení určité životní formy.⁶⁷ Při hledání odpovědi na tyto otázky je třeba vzít vážně následující zjištění: Za prvé, na základě biblických míst odsuzujících určité sexuální praktiky mezi osobami téhož pohlaví nelze činit závěr o hříšnosti homosexuality jako takové ani o hříšnosti trvalých životních svazků osob stejného pohlaví.⁶⁸ Za druhé, Boží požehnání je lidským jednáním nepodmíněné, proto není úkolem církve posuzovat morální profil žadatele o požehnání. Požehnání není nástrojem církve pro legitimizaci či posvěcování určité životní či sociální formy vztahu – ať obecně přijímané nebo sporné.⁶⁹ Požehnání je jedním ze způsobů komunikace evangelia o nepodmíněném Božím přijetí jedinečného života.

67 Wiebke Krohn, *Das Problem kirchlicher Amtshandlungen an gleichgeschlechtlichen Paaren: Sozialwissenschaftliche, theologische, ethische, poimenische und liturgiewissenschaftliche Perspektiven*, Göttingen: V & R Unipress, Univ.-Verl. Osnabrück, 2011, 256.

68 Blíže viz např. kap. „Bibel und Homosexualität – die hermeneutische Diskussion“ in: Krohn, *Das Problem kirchlicher Amtshandlungen an gleichgeschlechtlichen Paaren*, 109–138.

69 Viz Fechtner, *Kirche von Fall zu Fall*, 147.

Na druhé straně se setkáváme s pohledem, který ve světle současných vědeckých poznatků pojímá homosexualitu jako standardní – byť menšinovou – variantu lidské sexuality a trvalé svazky stejnopohlavních párů jako legitimní životní formy, v nichž lze odpovědně křesťansky žít a které nespádají do kategorie v Bibli kritizovaného sexuálního chování. Pokud stejnopohlavní páry touží po Božím požehnání pro svůj společný život ve vzájemné lásce, úctě a věrnosti, jejich menšinová sexuální orientace nepředstavuje důvod, proč by jim požehnání mělo být odepřeno. Boží požehnání platí lidem bez ohledu na jejich sexuální orientaci. I lesby a gayové jsou zahrnuti do Božího požehnání a mají se stávat požehnáním svému okolí ve smyslu biblického zaslíbení: „Požehnám tě – staň se požehnáním.“ Nadto je třeba zdůraznit, že církev Božím požehnáním nikterak nedisponuje, ale prosí o ně a žehná v důvěře v Boží zaslíbení. Nepřísluší jí posuzovat morální profil žadatelů o požehnání a rozhodovat, komu Bůh může požehnat a komu nikoli. Požehnat páru znamená postavit dva lidi do prostoru Boží přítomnosti, s touhou, aby jejich společný život byl nesen důvěrou v Boha jako toho, kdo život daruje, chrání, zachraňuje a ukotvuje v lásce. Žehnat páru neznámá „schvalovat“ či „legitimizovat“ konkrétní životní formu (v takovém pojetí by byl význam požehnání výrazně zploštěn), ale odkazovat na Boha, ukazovat směr, kterým se má vzájemný vztah ubírat a prosit o dar síly a vytrvalosti tímto směrem společně jít v dobrém i ve zlém.

Žehnutí párů stejného pohlaví jako součást pastorace

Prostor pro žehnutí stejnopohlavních párů lze spatřovat ve dvou oblastech církevní praxe: v oblasti pastorace, což je přístup, který v současné době podporuje oficiální dokument římskokatolické církve *Fiducia supplicans*, anebo v oblasti veřejné, liturgicky pojaté bohoslužby.

Římskokatolická církev se ve své deklaraci *Fiducia supplicans*⁷⁰ vydala cestou rozlišení „liturgického“ a „pastoračního“ žehnutí. Zatímco tzv. liturgické žehnutí „vyžaduje, aby to, co je žehnáno, odpovídalo Boží vůli, tak jak je vyjádřena v učení církve“ (9), v oblasti pastoračního žehnutí je mnohem větší svoboda a otevřenost i vůči tomu, co je podle oficiálního učení katolické církve pokládáno za hříšné. Jelikož se jedná o požehnání neliturgické

⁷⁰ Deklarace *Fiducia supplicans* o pastoračním významu požehnání, 18. 12. 2023 [online], [cit. 5. 1. 2024], český překlad dostupný z: 48685_231218-prohlaseni-fiducia-supplicans-o-pastoracnim-vyznamu-modlitby-cz-kor-mb.pdf (cirkve.cz). Číslo v závorkách se vztahují k očíslovaným odstavcům deklarace.

a nesvátočné, jeho udělení nevyžaduje morální posouzení, v jaké situaci se dvojice nachází a zda je svazek v souladu s církevním učením (25). Jde o typ žehnání, „která jsou nabízena bez podmínek“, a je tak možné žehnat také „párům v neregulérních situacích a párům stejného pohlaví“ (31).

Žehnat stejnopohlavním párům lze podle deklarace pouze v rámci pastoračního kontaktu kněze s párem, nikoli v rámci veřejného bohoslužebného shromáždění. Záměrem tohoto opatření je, aby byl akt požehnání stejnopohlavního páru co nejvíce odlišen od aktu požehnání manželům při udělování svátosti manželství. Způsob provedení nesmí vést k domněnce, že se jedná o svatební obřad. Požehnání se proto nesmí uskutečnit v souvislosti s civilním obřadem, ani nesmí být součástí slavení eucharistie a ostatních svátostí (24),⁷¹ tedy součástí veřejné bohoslužby. Lidé, kteří žehnání přijímají, nesmí být oblečeni jako na svatbě (39). Příležitosti, které se nabízejí, jsou „například při návštěvě poutního místa, při setkání s knězem, při modlitbě pronášené ve skupině nebo během pouti“ (40).

Deklarace se dále zabývá otázkou, co je smyslem pastoračního požehnání. V požehnání nejde o legitimizaci stavu jeho žadatelů, ale o díkůvzdání a prosby o „aktuální milosti“ Ducha svatého (31). Jsou zde tudíž rozlišeny dvě dimenze žehnání: vzestupná, kdy člověk vzdává díky Bohu, a sestupná, kdy člověk „touží se svěřit Pánu a jeho milosrdenství, dovolávat se jeho pomoci a nechat se vést k lepšímu pochopení jeho plánu lásky a pravdy“ (30). Požehnání má mít podobu prostého gesta (36) a být velmi krátké (38). Jelikož jeho forma má být spontánní, není součástí oficiální příručky *Obřady žehnání* (35; 37; 38).

Otázkou je, nakolik je rozdělení mezi teologickým učením církve a pastorační praxí obsažené v tomto dokumentu dlouhodobě udržitelné. Deklarace je vedena zřetelnou snahou najít zlatou střední cestu mezi konzervativním a liberálním přístupem, čímž se ve svých důsledcích dostává do střetu s oběma. Na jedné straně se ozývají biskupové, kteří pastorační žehnání stejnopohlavních párů odmítají (např. kazašští biskupové Peta a Schneider; arcibiskup ukrajinské řeckokatolické církve Svjatoslav Ševčuk; maďarští biskupové; biskupové afrických zemí), na druhé straně je „vytlačení“ žehnání

71 Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii. Směrnice a zásady*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, č. 13: „Objektivní rozdíl odlišující pobožnosti a praktikování úkonů zbožnosti od liturgie samé má nalézt viditelné vyjádření v obřadu [...] projevy a úkony lidové zbožnosti mají své místo mimo slavení eucharistie a ostatních svátostí.“

do soukromého prostoru pastoračního krokem zpět pro teologii, kteří již dříve význam veřejného žehnání stejnopohlavních párů ve společenství církve hájili, jako například v Německu.⁷²

Žehnání párů stejného pohlaví jako součást veřejné kazuální bohoslužby

V prostředí mnoha evangelických církví se setkáváme se snahou začlenit žehnání párů stejného pohlaví do veřejné kazuální bohoslužby. Tím je potvrzena skutečnost, že tyto páry jsou také součástí sborového společenství, které se za ně přimlouvá. K tomuto přístupu postupně směřuje také ČCE.

Stávající Řád sborového života ČCE uvádí, že „podle potřeby a z podnětů vycházejících ze života sboru i jeho jednotlivých členů koná sbor příležitostná shromáždění“.⁷³ Mezi nimi jsou zatím výslovně uvedena svatební a pohřební shromáždění. Do oblasti příležitostných shromáždění však věcně spadá také požehnání stejnopohlavních párů. Podnětem k žádosti o požehnání zpravidla bývá, jak ukázala Eliška Vančová, podobně jako u heterosexuálních vztahů změna stavu – tedy vstup do tzv. registrovaného partnerství v ČR či uzavření manželství v zahraničí.⁷⁴ (Podle novely občanského zákoníku platné od 1. 1. 2025 budou stejnopohlavní páry moci uzavírat tzv. partnerství, které bude zahrnovat většinu práv, jaká mají v manželství muž a žena.)⁷⁵ Bohoslužba s požehnáním stejnopohlavního páru tak vyrůstá ze zájmu konkrétního páru o požehnání v situaci rozhodnutí vstoupit do celoživotního svazku úcty, lásky a věrnosti. V tomto kontextu pár vyjadřuje svou vděčnost, vědomí křehkosti lidských vztahů i touhu po Božím požehnání a podpoře věřícího společenství.

Požehnání (registrovaného) partnerství představuje v ČCE novou kazuálii, která se zde již praktikuje, což chce zohlednit také změna Řádu sborového života, navržená na 2. zasedání 36. synodu v květnu 2024 a určená nejprve k ce-

72 Viz např. Julia Knop – Benedikt Kranemann, *Benedictional Ecclesiology – Renewal of the Church from Worship Experiences?* *Acta Universitatis Carolinae Theologica* 10 (2020/1), 23–37, 33–35, doi: 10.14712/23363398.2020.42. Julia Knop – Benedikt Kranemann (eds.), *Segensfeiern in der offenen Kirche: Neue Gottesdienstformen in theologischer Reflexion*, Freiburg/Br: Herder, 2020.

73 Řád sborového života ČCE, čl. 3/1 [online], [cit. 5. 1. 2024], dostupné z: <https://www.evangelnet.cz/cce/czr/rsz.html>.

74 Vančová, Žehnání párům stejného pohlaví, 162 a 171.

75 Viz Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 655: „(2) Partnerství je trvalý svazek dvou lidí stejného pohlaví, který se uzavírá stejným způsobem jako manželství. Nestanoví-li zákon nebo jiný právní předpis jinak, vztahují se na partnerství a práva a povinnosti partnerů ustanovení o manželství, právech a povinnostech manželů, vdovách a vdovicích obdobně.“

locírkevní diskuzi na úrovni staršovstev a konventů.⁷⁶ Tato kazuálie má řadu shodných znaků s požehnáním manželů. V obou případech jde o požehnání u příležitosti vstupu do celoživotního, občanskoprávně definovaného svazku. Dokument předložený synodem k celocírkevní diskuzi proto navrhuje vázat požehnání homosexuálních párů na vstup do partnerství: „Možnost žehnat svazkům osob stejného pohlaví se týká pouze párů, které vstupují do partnerství nebo jsou již partnery podle právního řádu ČR.“⁷⁷ Církev chce těmto párům nabízet pastorační podporu, pro kterou bude prostor v přípravě na požehnání, a liturgicky uspořádaný veřejný obřad, jehož konání by mělo předpokládat souhlas místního staršovstva a faráře. Již loňský synod přijal usnesení o tom, že je třeba pro tento obřad vytvořit odpovídající liturgické formuláře, což se plánuje v rámci přípravy nové agendy. Předběžně lze říci, že by při něm – stejně jako při obřadu požehnání manželům – nemělo chybět čtení z Písma a jeho výklad, vyznání a slib partnerů, přímiluva sboru a samotné požehnání.

Ačkoli žádost o požehnání bývá podnícena právním aktem uzavření životního svazku, je třeba si uvědomit, že obřad požehnání je od něj odlišný a nesplyvá s ním v jedno. A to ani tehdy, pokud k uzavření partnerství dojde v jednom a tomtéž shromáždění. I tato možnost je totiž do budoucna možná. ČCE patří mezi státem registrované církve a náboženské společnosti, které by mohly při uzavírání partnerství asistovat, stejně jako to činí v případě uzavírání sňatků. Zda se k tomu ČCE odhodlá, závisí na rozhodnutí jejího dalšího synodu v r. 2025, jemuž by mělo předcházet projednání návrhu této možnosti ve sborech a na konventech celé církve.⁷⁸

V kontextu výše naznačených úvah, které poukazují na potřebu odlišovat právní akt uzavření manželství, popř. partnerství, a požehnání, se nabízí otázka, zda je požehnání párům v celoživotním partnerském vztahu vůbec nutné vázat na právní úpravu jejich soužití. Tzn. jde o otázku, zda nelze žehnat také párům, ať již heterosexuálním nebo homosexuálním, které spolu trvale žijí a svůj vztah chápou jako celoživotní, ale z určitých důvodů

76 Do Řádu sborového života, čl. 3 Příležitostná shromáždění, má být vložen následující odstavec: „8. Pro kazuální bohoslužbu, při níž se uděluje požehnání partnerství nebo dochází k uzavření partnerství osob stejného pohlaví, se ustanovení odst. 2 až 7 tohoto článku použijí obdobně, nestanoví-li usnesení synodu jinak.“ Usnesení 2. zasedání 36. synodu ČCE č. 24 [online], [cit. 26. 6. 2024], dostupné z: <https://synod.e-cirkev.cz/usneseni-synodu/usneseni-2-zasedani-36-synodu-cce/>.

77 Tamtéž.

78 Tamtéž.

nevstoupily (nebo nemohou vstoupit) do manželství, popř. partnerství. Mezi teology nalezneme hlasy, které se vyjadřují k této otázce vstřícně. Podle Ulrike Wagner-Rau by to mělo být možné, pokud pár splňuje několik základních kritérií: Především jde o to, že pár do trvalého vztahu vstupuje dobrovolně ve vzájemné lásce; partneři si uvědomují svou odkázanost na Boha jako zdroj života, lásky a odpuštění mimo sebe sama; přistupují ke svému vztahu se záměrem tvořit trvalý a závazný svazek a držet při sobě v dobrém i zlém; usilují ve svém vztahu o spravedlnost a vzájemnou úctu; jsou si vědomi toho, že jejich vztah není jen soukromou záležitostí, ale že mají také veřejnou odpovědnost.⁷⁹ Pokud pár splňuje uvedená kritéria, je podle Wagner-Rau rovněž legitimní takovému vztahu požehnat.

Současně však lze vznést otázku, podle čeho farář pozná, že pár, který není oficiálně v manželství či (registrovaném) partnerství, má skutečně záměr trvalého životního svazku. Veřejně uzavřené manželství popř. partnerství představuje pro faráře zřetelný projev, že vše výše uvedené je míněno vážně. Na to lze namítnout, že jistota, kterou poskytuje právně uzavřený svazek, se mnohdy zpětně ukáže jako formální. A naopak lze předpokládat, že nesezdáný pár, který se odhodlá k žádosti o požehnání, tak činí na základě vážného a zralého rozhodnutí. K žádosti páru o požehnání je tak třeba přistupovat s velkou pastorační citlivostí pro mimořádné životní situace, v nichž se lidé ocitají, s důvěrou v čisté úmysly páru a s vědomím, že Bůh prohlédá lidská srdce. Důležité je podporovat lidi v tom, aby se odvažovali vstupovat do trvalých vztahů žitých ve vzájemné lásce, úctě a odpovědnosti, veřejně se k nim hlásili ve svých sborech a hledali k nim duchovní podporu v kazuálních bohoslužbách.⁸⁰

Závěr

Závěrem bych ráda shrnula výtěžky této studie v několika bodech:

Křesťanské církve mají vzhledem k požehnání dvojí roli: jsou příjemkyněmi Kristova požehnání a současně i nositelkami explicitního Ježíšova pověření žehnat. Boží požehnání je darem, který lidé v Kristově církvi skrze Krista přijímají, i službou, kterou jsou pověřeni vůči okolnímu světu. Dar požehnání v sobě vždy zahrnuje také poslání stávat se požehnáním svému okolí.

⁷⁹ Wagner-Rau, *Segensraum*, 218.

⁸⁰ Tamtéž, 219.

Východiskem pro praxi žehnání v církvích je biblický koncept požehnání. Požehnání staví člověka do Boží přítomnosti prostředkovaně Duchem svatým a otevírá jej působení Boží moci. Vytoužené účinky požehnání lze spojit se všemi oblastmi jednání trojjediného Boha a se všemi oblastmi, dimenzemi a aspekty lidského života. V požehnání se celý Bůh přiklání k celému člověku.

Požehnání je lidmi prostředkovaným aktem božsko-lidské komunikace, který má v duchovním životě křesťanů nezastupitelné místo. Jedná se o specifický řečový akt, odlišný od jiných řečových forem vyjadřujících vztah mezi Bohem a člověkem, jako je přání, modlitba a zvěstování. V požehnání je společně vyjádřena touha, apel vůči Bohu i osobní zřetel k žehnanému. Požehnání je současně třeba chápat jak v jeho katabatické dimenzi jako toužebné postavení člověka do Boží přítomnosti, tak v jeho anabatické dimenzi jako dobrořečení Bohu za jeho dary.

Požehnání se objevuje v rozmanitých kontextech života církvi i jednotlivců. Je součástí každonedělní bohoslužby, kazuálních bohoslužeb a pastorační péče (např. požehnání nemocných, umírajících apod.). Žehnat druhým může kdokoli, kdo sám přijal Boží požehnání – tedy jakýkoli křesťan. V rámci bohoslužby připadá úloha žehnat předsedajcímu. Požehnan může být každý, kdo projeví upřímnou touhu po Boží blízkosti ve svém životě. Požehnání je bezpodmínečné a neváže se na zkoumání morálního profilu svého žadatele.

Žádost o požehnání ze strany párů stejného pohlaví by v ČCE – dle mého názoru – neměla být zamítána jen z důvodu menšinové sexuální orientace svých žadatelů. Usnesení synodu ČCE z r. 2023 však zohledňuje stávající situaci, kdy se postoje k žehnání párů stejného pohlaví v církvi různí, a rozhodnutí ponechává na jednotlivých kazatelích. Pro případ, že požádaný farář nechce požehnání provést anebo s ním nesouhlasí staršovstvo místního sboru, by měl být stanoven další postup. První návrh takového postupu předkládá dokument zasláný letošním synodem k debatě v rámci celé církve.

Podnětem k žádosti o požehnání stejnopohlavního páru v rámci kazuální bohoslužby zpravidla bývá vstup do (registrovaného) partnerství, kterým pár veřejně deklaruje svůj záměr tvořit trvalý a závazný vztah. Význam obřadu požehnání je však třeba spatřovat výhradně v liturgicko-teologické a pastorační rovině. Jeho smyslem není legitimizovat ani posvěcovat určitou instituční životní formu, ale postavit pár do Boží přítomnosti v důvěře v zaslíbení jeho příklonu a rozhojnění života. Zda bude možné v rámci církevního obřadu uzavírat také samotný právní svazek partnerství, bude předmětem jednání dalšího synodu. Ze strany státu je tato možnost otevřena.

Nakonec je třeba vzít v úvahu to, že požehnání párů, jak homosexuálních, tak heterosexuálních lze praktikovat jak v rámci veřejné kazuální bohoslužby, tak i v rámci soukromé pastorační péče. Záleží na přání a preferencích žádajícího páru. Vedle toho je třeba s pastorační citlivostí přistupovat k případům, kdy o požehnání žádají páry, které žijí v trvalém životním vztahu, ale z určitých důvodů nevstoupily do manželství či partnerství. Také tato situace představuje pro faráře a teology výzvu stále znovu promýšlet, o co při žehnání vlastně jde a zda vůbec mají teologicky obhajitelný důvod požehnání v takovém případě odmítnout.

doc. Tabita Landová, Ph.D.

Univerzita Karlova

Evangelická teologická fakulta

Černá 646/9, 110 00 Praha 1

Česká republika

tabita@etf.cuni.cz